

bibliotekarstvo ili knjižnicarstvo, djelatnost koja se obavlja u knjižnicama, a obuhvata odabir, nabavu, stručnu obradbu, pohranu i zaštitu grade te organizaciju različitih usluga i službi za korisnike. B. postoji otkad postoji i knjižnica, no teoretski se utemeljuje tek u drugoj pol. XIX. st. kao posljedica novoga shvaćanja da je knjižnica društ. ustanova u službi javnosti. Kao znanstv. disciplina b. se katkad naziva bibliotecnom znanostu (library science, Bibliothekszwissenschaft), a u novije doba, posebice u anglo-amer. krugu, biblioteczna i informacijska znanost (library and information science).

Prvi su bibliotekari bili pjesnici, filozofi ili učenjaci kojima je bila povjerena i briga za knjižnicu. Zato se prvotni znanstv. rada bibliotekarstvu veže uz utvrđivanje autentičnosti i uz atribuiranje tekstova, istraživanje homonima i sl, jer je taj rad cesto služio kao temelj za sastavljanje biografija i bibliografija. Sastavljanje i organiziranje biogr. i bibliografskih priručnika smatra se bibliotekarskim poslom od ant. doba do prve pol. XVIII. st. Raspored i organizacija grade u bibliografijama cesto se primjenjuje i u sastavljanju kataloga i drugih popisa grade u knjižnicama. Kalimahovo, danas izgubljeno, djelo *Tablice* (250. pr. Kr.), koje se smatra najvažnijom bibliografijom helenistickog razdoblja, vjerojatno je bio katalog Alek-sandrijske knjižnice. Konrad Gesner, autor poznate opce bibliografije *Bibliotheca universalis* (1545), predlagao je bibliotekarima svojega doba da tu bibliografiju rabe kao katalog u svojim knjižnicama.

U XVII. st. nastaju prvi priručnici u kojima bibliotekari izlažu svoje poglede o uredenju i organizaciji bibliotekarskog posla, a cesto iznose i mišljenje o svrsi i namjeni knjižnica Gabriel Naude, knjižnicar kardinala Richelieua i Mazarina, objavljuje 1627. djelo *Kako izgraditi knjižnicu* (*Advis pour dresser une bibliotheque*), u kojem raspravlja o izgradnji knjižnicnih zbirki i zalaže se za nabavu knjiga koje o istoj temi govore iz različitih aspekata, a istodobno iznosi i nacela klasificiranja knjiga). O zadacama idealne knjižnice i stručnom rasporedu grade raspravlja Claude Clement u svojem opsežnom djelu u cetiri dijela, objavljenom na lat. jeziku. Izgradnja, oprema, zaštita i korištenje knjiga u privatnom ili javnom muzeju ili knjižnici (*Musei sive bibliothecae tam privatae quam publicae extractio, instructio, cura, usus. Libri V*, 1628). Škot. knjižnicar John Durie autor je djela *Napredni bibliotekar* (*The Reformed Library keeper*, 1650), u kojem bibliotekara opisuje kao promicatelja univerzalnog učenja. Klasicnim se tekstom smatra djelo knjižnicara munchenske dvorske knjižnice Martina Schrettingera *Priručnik bibliotekarstva* (*Versuch eines vollstandigen Lehrbuchs der Bibliothekszwissenschaft*, 1808-29), u kojem je prvi put upotrijebljen izraz biblioteczna znanost. Schrettinger se zalaže za primjereno financiranje i osiguranje prostora za knjižnice. Friedrich Adolf Ebert, bibliotekar Kraljevske knjižnice u Dresdenu, autor je djela *Izobrazba bibliotekara* (*Die Bildung des Bibliothekars*, 1820). Prema Ebertu, bibliotekar mora znati desetak jezika, poznavati povijest književnosti, bibliografiju i osnove diplomatike, imati uredan i brz rukopis, poznavati tehniku uvezivanja knjiga i tesanja polica.

Iako je b. vrlo staro zanimanje, stručno se znanje dugo vremena stjecalo samo prakticnim radom u knjižnici. Formalno se školovanje prvi put organizira istom u XIX. st., i to gotovo istodobno u Njemackoj i SAD-u. God 1886. Karl Dziatzko (1842-1903) imenovan je profesorom bibliotekarstva na Sveucilištu u Gottingenu, a 1887. Melvil Dewey (1851-1931) osniva prvu bibliotekarsku školu na Columbia Collegeu u New Yorku. Do 1900. u SAD-u vec postoje tri bibliotekarske škole (Pratt, Drexel, Illinois); u Europi se osnivaju poc. XX. st, najvećma uz sveucilišta: u Munchenu (1905), Leipzigu (1914), Kopenhagenu (1918), Londonu (1919) i Padovi (1922). U Hrvatskoj se formalno bibliotekarsko školovanje utemeljuje 1961. kao poslijediplomski studij bibliotekarstva, dokumentacije i informacijskih znanosti na Prirodoslovno-matematickom fakultetu (poslije studij Sveucilišta u Zagrebu do 1980). Na Pedagoškoj akademiji u Rijeci od 1967. do 1978. organiziran je studij bibliotekarstva kojim se stjecala viša stručna sprema. Dodiplomski studij bibliotekarstva pokrenut je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1976., a poslijediplomski studij 1994. Na Pedagoškom fakultetu u Osijeku b. se može studirati od 1998.

Prvi znanstv. bibliotekarski casopis pokrenut je u Njemackoj 1839. pod naslovom *Serapeum: Zeitschrift für Bibliothekszwissenschaft, Handschriftenkunde und altere Literatur*. U SAD-u 1876. izlazi casopis *Library Journal*, orijentiran na rješavanje prakticnih pitanja. U Velikoj Britaniji 1899. Bibliotekarsko društvo pokrece glasilo *Library Association Record*. Prvi je bibliotekarski stručni casopis u Hrvatskoj

Vjesnik bibliotekara Hrvatske, pokrenut 1950. a izlazi do danas.

Prvo bibliotekarsko stručno društvo (American Library Association) osn. je u Philadelphiji u SAD-u 1876. Godinu dana poslije utemeljeno je knjižnicarsko društvo (Library Association) u Velikoj Britaniji. Njemačko bibliotekarsko društvo (Verein deutscher Bibliothekare) utemeljeno je 1900. Hrv. knjižničari osnivaju samostalno Hrvatsko bibliotekarsko društvo 1940.

Za razvoj bibliotekarstva na međunar. razini brine se Međunarodna federacija bibliotekarskih društava i ustanova (International Federation of Library Associations and Institutions - IFLA). Osn. 1927. u Edinburghu kao krovna udruga bibliotekarskih društava iz 15 zemalja, IFLA danas okuplja 1600 članova iz 150 zemalja. S UNESCO-om i FID-om (Federation internationale de documentation) suraduje u više međunar. programa, kojima je zadaca unaprijediti bibliotekarstvo; njezine godišnje skupštine danas zamjenjuju nekadanje međunar. bibliotekarske kongrese koji su gotovo redovito održavani od 1870-ih. Uz potporu Vijeca Europe osnovan je 1971. Savez europskih znanstvenih knjižnica (Ligue des bibliothèques européennes de recherche - LIBER). Europski ured za bibliotekarska, informacijska i dokumentacijska društva (European Bureau of Library, Information and Documentation Associations - EBLIDA), osn. 1992., zastupa bibliotekarske interese u polit., strukturama Europske Unije.

B. se danas smatra interdisciplinarnom znanosti koja crpi iz različitih, pretežno društ. disciplina: znanosti o upravljanju (management), informatike, informacijske znanosti, komunikologije, sociologije, psihologije, semiotike i semantike, a u novije doba pokušava uključiti dostignuća umjetne inteligencije i kognitivne znanosti u sustave za pronalaženje informacija. Organizacija sustava i pomagala za pregledavanje te pronalaženje grade i informacija, koja se temelji na specifičnim bibliotekarskim znanjima iz katalogizacije i klasifikacije, jedinstvena je za bibliografiju. Bibliografiji su kao znanst. discipline, ali i kao djelatnosti, najbliže arhivistika i muzeologija. Odnos bibliografije i informacijskih znanosti u posljednjih je trideset god. različito tumačen. Danas se ugl. smatra da b. pruža informacijskoj znanosti jasno definiran i vidljiv kontekst za teoretsko proučavanje informacijskih procesa. Informacijska pak znanost omogućuje bibliografiji njezin daljnji razvoj.